

Життя села Любитове

Рец. на: *Кремень Василь*. Любитове – моє рідне село / Василь Кремень. – К.: Грамота, 2015. – 320 с.

Лелека, бусол, бузько, черногуз, боцюн, гайстер – як тільки українці не називають біло-сірих птахів, що мешкають в українських селах і, як правило, гніздяться біля людських осель. Лелека – символ богині Зорі, символ поваги до батьків, батьківщини, історичного минулого. Мабуть, не випадково і з таких мотивів як любов до своєї малої Батьківщини, родини, батьківської хати Василь Григорович Кремень на обкладинці власної книги про рідне йому село Любитове розмістив фото лелек.

Для усіх нас найтепліші, найпам'ятніші спогади дитинства і юності, спогади про батьківську хату, родинне тепло, місця де ми зростали, бавились, де формувався наш характер та світогляд. Українці за своєю природою є селянською нацією, у селі знаходиться наш генетичний код і про історію села, особливості і традиції селянського життя ми не маємо права забути. В умовах сучасних трансформацій і складних часів українське село потребує не тільки матеріально-технічної підтримки та відповідної уваги держави, але й вимагає щоб кожен подбав про збереження і відтворення його історії, традиційних селянських цінностей, високоморальної побутової культури. Адже з втратою традиційних цінностей селянин просто-на-просто перетворюється у сільського жителя без чітких моральних установок, власної ідентичності, гармонії, щастя і простої радості від результатів своєї праці.

Василь Григорович з козацького роду Кременів будучи відомим державним, освітянським, науковим і громадським діячем завжди піклується про розвиток рідної йому Сумщини, допомагає землякам, відвідує більшість громадських і культурних заходів, що відбуваються у наближених до його села райцентрах –

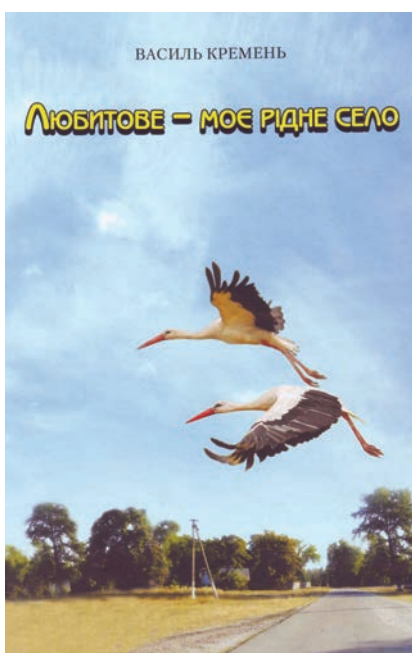
Конотопі та Кролевці, але найпильніша його увага прикута до Любитового. Як він сам відмічає, рідне село – це розрада його душі, де б він не був, де б не відпочивав, але настає час коли хочеться одного – насолодитися тишею зоряних любитовських ночей, набратися сил від рідної землі, відпочити від суєти великого міста.

Для того аби описати заслуги, досягнення та чесноти цієї ЛЮДИНИ у нас не вистачить ні слів, ні друкарського об'єму рецензії, але на одній добрій справі, яка належить його перу ми все ж зупинимося...

Мова йде про результат його багаторічних джерелознавчих пошуків, глибоких роздумів, упорядкування спогадів та занурень у емоційний і насичений враженнями світ раннього дитинства, юності, студентських та молодечих років, що, врешті-решт, втілилися у науково-популярний історико-краєзнавчий нарис «Любитове – моє рідне село».

Василь Григорович автор понад ста фундаментальних наукових праць, автор багатьох підручників з філософії, політології, педагогіки, але, як він зізнався на одній із презентацій, написати історію власного села та роду він планував ще з юності, коли і гадки не мав як у подальшому складеться його доля, а його професійна діяльність буде тісно пов'язана із продукуванням наукових знань, опікою над розвитком вітчизняної освіти і педагогіки.

За джерельним наповненням, структурою текстових частин, поясненням багатьох загальних і місцевих історичних фактів, процесів книга Василя Григоровича «Любитове – моє рідне село» у повній мірі може вважатися ґрунтовним історико-краєзнавчим дослідженням, яке, до речі, було високо оцінене головою Національної спілки краєзнавців України член-корес-

пондентом НАН України О.П. Реєнтом. Автор використав величезну кількість оригінальних документів із фондів центральних і обласних архівів України, опублікованих археографічних і статистичних матеріалів, записаних спогадів родичів, односельчан. Оповідь про багатівікову і насичену цікавими подіями історію села Любитове надзвичайно легко читати. До того ж текст щільно засіяний авторськими спогадами та переживаннями, оригінальними думками, легким гумором, описом курйозних ситуацій як з часів дитинства і юності, так і періоду, що був пов'язаний з урядовою, державною службою. Василь Григорович у своїй книзі згадує про спілкування і зустрічі з відомими освітянами, артистами, митцями, політиками. Трапляються сюжети про різні життєві і службові ситуації, де дійовими особами виступали перші особи держави – Леонід Данилович Кучма, Віктор Андрійович Ющенко.

Перша та друга частини книги присвячені висвітленню історії Сумської області, Кролевецького та Конотопського районів. Адже важко уявити історію села без загальної характеристики регіону, в якому воно розташовано. Північно-Східна частина України, зокрема Сумщина, завжди вважалася пограниччям, де перетиналися кордони різних цивілізацій, державних утворень з різним політичним режимом, національними та ментальними рисами. Сам це, відзначає автор, вплинуло на менталітет жителів області та проявилось у бажанні вільно жити та з превеликим задоволенням займатися працею на землі.

Опрацювавши спеціальні статті археологів, отримавши відповідні роз'яснення від учених-фахівців, автор деталізовано і надзвичайно цікаво, розписав особливості життя людей присеймівських країв у дописемний період історії України, у давньоруську добу. Цілком очевидним, що сумські чорноземи, густі і заселені ділячиною ліси здавна приваблювали людей. Тому й не дивно з місцем де любо жити і пов'язує походження назви села у якому народився Василь Григорович.

Козацька сторінка історії села Любитове, яке XVII–XVIII ст. у гетьманських універсалах значилося як козацька слобідка, також отримала повноцінне висвітлення. Зі сторінок відповідного підрозділу видно, що любитовці були активними учасниками подій Національно-визвольної бо-

ротьби українського народу під проводом Б. Хмельницького (1648–1657), впроваджували передові досягнення тогочасної агрокультури і тваринництва у господарське життя, займалися підприємницькою діяльністю, візницьким промыслом, торгували на ярмарках, віддавали належне Богові та християнським обителям. Василь Григорович міцно пов'язав і переплів в одну сюжетну лінію давні перекази та легенди з виявленими за архівними документами фактами. Так, ним було показано особливості повсякденного господарського життя, дозвілля, освітнього і культурного рівня селян і козаків Любитового, простежено динаміку розвитку населеного пункту, зростання чисельності його жителів, є окремі згадки про селянські і козацькі родини XVII–XVIII ст.

Надзвичайно цікавою є оповідь про імперські часи в історії села, появу нових культурних тенденцій, майнові розшарування, характер взаємовідносин між селянами і козаками Любитового, зміни у повсякденному житті, перебудові вулиць, ущільненню забудови, заснуванні хуторів. Захоплений історію свого села, Василь Григорович навіть віднайшов в архівах давні креслення зруйнованої у радянські часи Свято-Троїцької церкви, описав закріплену за нею власність, особливості функціонування парафії на початку XX ст.

Ситуацію у селі у 1917–1921 рр. автор характеризує як особливу. Незважаючи на громадське протистояння, що точилося в Україні у добу Національної революції у Любитові було все відносно спокійно, щоправда, органи радянської влади тут було встановлено раніше ніж по всій Україні. Насиченим на події, господарську, громадсько-культурну діяльність був період 1921–1928 рр. Автор книги наголошує, що більшовицька «Нова економічна політика» була позитивно сприйнята односельчанами, а про переваги НЕПу неодноразово згадував і його дід Мусій Кремень.

Зі спогадів односельчан, деяких архівних матеріалів оживає нелегка історія періоду колективізації та Голодомору 1932–1933 рр. Не оминуло лихоліття і родину Василя Григоровича, дехто з його родичів були зараховані до куркулів та були позбавленні всього нажитого тяжкою працею майна.

З характерною для державного діяча і науковця увагою відтворена воєнна і повоєнна іс-

торія села Любитове, здійснено спробу подати цей період через долі людей-фронтовиків, удів, осиротілих дітей, чоловіків, що працювали на відбудавах та тилу. Варто відмітити і складено таблицю загиблих уродженців с. Любитового на фронтах німецько-радянської війни 1941–1945 рр. Звісно, через уривчастість даних вона може хибувати на неточності, відсутність деяких відомостей, але ця інформація на 10 сторінках вкрай важлива для оцінки втрат, що їх понесло село.

У висвітленні періоду 1960–1980-х рр. значно зростає частка власне авторських спогадів, споминів родичів, друзів родини. Звернення до таких джерел не применшує об'єктивності, адже власні історії були підтвердженні відповідними офіційними і статистичними документами з Державного архіву Сумської області. Як і сам справедливо зазначає Василь Григорович: «Значну увагу присвячено висвітленню періоду головування у колгоспі «Українець» мого батька, Григорія Мусійовича. Про цей період я знаю не лише з архівних матеріалів. Це спогади мого дитинства та юності. І я прагнув показати, як жила і працювала, родина голови колгоспу в 1960–1970-х рр., якими були щоденні турботи моїх односельчан-колгоспників. Життя села Любитове і функціонування колгоспу «Українець» протягом усього радянського періоду були нерозривно

пов'язаними. Будівництво інфраструктурних об'єктів, доріг, культурно-масові та спортивні заходи, організація свят односельчан – все це залежало від здобутків щоденної, часом виснажливої праці всіх членів колгоспу».

Окремо варто відзначити у книзі частину, де відтворено історію роду Кременів, здійснений поколінний розпис (загалом десять поколінь), згадані всі його представники: від тих, що жили у XVIII–XIX ст. до тих, яким ще належить продовжити розростання родинного дерева.

Не забув Василь Григорович у своїй книзі, наскільки це було можливо, розповісти про односельців, їхні родини, долі осіб близьких його серцю.

Загалом, книга про рідне село вийшла надзвичайно вдалою, змістовною, насиченою цікавим фактологічним матеріалом, загальним осмисленням багатовікової історії України, що відобразилася на прикладі конкретного села. До цієї книги про село Любитове в енциклопедичних виданнях було надзвичайно мало інформації, а тепер земляки Василя Григоровича та усі зацікавлені історією мають змогу дізнатися про рідний край, місце де народився і зростав відомий український державний і науково-освітнянський діяч, патріот України та рідної Сумщини.